
DE BIBLIOTHEEK VOOR MENSEN MET EEN LEESBEPERKING

Onderzoeksartikel

Laatst bijgewerkt: 27 juli 2023

In de dienstverlening van openbare bibliotheken neemt lezen een centrale plek in. Voor 250 duizend mensen is dat niet vanzelfsprekend: zij hebben vanwege een visuele beperking moeite met lezen. Ook voor dyslectici brengt het traditionele aanbod van de bibliotheek problemen met zich mee. Voor deze en andere mensen met een leesbeperking biedt Aangepast Lezen een uitkomst. Deze bibliotheekvoorziening stelt iedereen met een leesbeperking in staat om te lezen en biedt laagdrempelig en gebruiksvriendelijk toegang tot literatuur en informatie.

Wat verstaan we onder een leesbeperking?

In de [Wet ter implementatie van de leesgehandicaptenrichtlijn en ter uitvoering van de leesgehandicaptenverordening](#) wordt de volgende definitie van een leesbeperking aangehouden.

Een *leesgehandicapte* is een persoon:

- die blind is; of
- met een visuele beperking die niet zodanig kan worden verbeterd dat de persoon het gezichtsvermogen krijgt dat wezenlijk gelijkwaardig is aan dat van een persoon zonder een dergelijke beperking en waardoor de persoon niet in staat is in wezenlijk dezelfde mate als een persoon zonder een dergelijke beperking gedrukte werken te lezen; of
- met een waarnemings- of andere leesbeperking waardoor de persoon niet in staat is in wezenlijk dezelfde mate als een persoon zonder een dergelijke beperking gedrukte werken te lezen; of
- die anderszins, ten gevolge van een fysieke beperking, niet in staat is een boek vast te houden of te hanteren, dan wel scherp te zien of zijn ogen te bewegen in een mate die gewoonlijk voor het lezen noodzakelijk wordt geacht (Artikel 15m).

Op basis van deze verklaring onderscheidt [Bibliotheekservice Passend Lezen](#) globaal vijf categorieën van mensen met een leesbeperking:

- blinden;
- slechtzienden;
- dyslectici;
- mensen met een cognitieve beperking, zoals afasie;
- mensen met een motorische beperking, zoals reuma, fibromyalgie, dystonie, multiple sclerose of de ziekte van Parkinson.

Exacte omvang doelgroep onbekend

Het aantal mensen met een leesbeperking wordt in Nederland niet exact geregistreerd. De meest concrete cijfers zijn beschikbaar over mensen met een visuele beperking. Het Oogfonds meldde in 2018 dat naar schatting ongeveer 250 duizend mensen te maken hebben met ernstig zichtverlies; dit zijn vooral volwassenen (Oogfonds & Specsavers, 2018). Naast mensen met een visuele beperking wordt de grootste groep mensen met een leesbeperking gevormd door dyslectici. Binnen deze groep zijn kinderen en jongeren sterk vertegenwoordigd. Cijfers over de omvang van deze groep zijn niet eenduidig, maar wijzen wel op een toename. Bij de introductie van de vergoede dyslexiebehandeling is uitgegaan van 3,6% van de basisschoolleerlingen met een dyslexieverklaring (Blomert, 2005). Uit recent onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs blijkt echter dat aan het eind van het basisonderwijs 7,5% van de leerlingen een dyslexieverklaring heeft en aan het eind van het voortgezet onderwijs 14% (Inspectie van het Onderwijs, 2019a-b). Over het aantal mensen dat moeite heeft met lezen vanwege een cognitieve of motorische beperking zijn geen cijfers beschikbaar.

Grote impact op dagelijks leven

Over de impact van een visuele beperking of leesbeperking op het dagelijks leven is meer bekend. Beide beperkingen brengen in eerste instantie praktische en technische problemen met zich mee, maar ook op psychosociaal vlak is de impact groot (o.a. Bartiméus, 2009; Flynn & Lord, 2015; Oogfonds & Specsavers, 2018; Slade & Edwards, 2015). Uit onderzoek van het Nivel blijkt dat mensen die blind of slechtziend zijn het meeste moeite hebben met reizen en verplaatsen (70%), gevoelens, tijd en energie (52%) en opleiding, werk en geld (41%). Naast hulpmiddelen en ondersteuning hebben zij vooral behoefte aan een verandering in de houding van de maatschappij ten aanzien van een visuele beperking. Desondanks zijn negen op de tien mensen met een visuele beperking (tamelijk) tevreden over de wijze waarop zij kunnen deelnemen aan de samenleving (Kappen et al., 2018).

Aangepaste leesvormen van groot belang

Waar sommige vormen van vrijetijdsbesteding lastig te beoefenen zijn voor mensen met een visuele beperking, is lezen nog wel een mogelijkheid. Boeken, kranten en tijdschriften worden in aangepaste leesvormen beschikbaar gesteld en kunnen zo in grotere letters, in braille, of in audio gelezen worden. Deze aangepaste leesvormen zijn erg belangrijk voor mensen met een visuele beperking en bieden hen dezelfde voordelen als iedere andere lezer: lezen geeft hen een goed gevoel, leert hen nieuwe dingen, vermindert stress en biedt hen de mogelijkheid te ontsnappen aan de realiteit (Creaser et al., 2012).

Welke aangepaste leesvormen zijn er?

- **Audiolezen:** boeken, kranten en tijdschriften in gesproken vorm, hoorcolleges en hoorspelen. Deze materialen zijn op verschillende manieren te beluisteren: via apps, via online players of andere afspeelapparaten voor streaming en op Daisy-cd;
- **Braillelezen:** boeken en tijdschriften, gedrukt in braille;
- **Letterlezen:** boeken, kranten en tijdschriften in grote letterdruk (inclusief jumblezen: kinderboeken met een grote letter);
- **Combilezen:** combinaties van leesvormen, zoals audio en letter of braille en voelbare tekeningen, bijvoorbeeld voeljeboekjes en karaokelezen.

Invloed van audio-ondersteuning op leesstrategieën bij leerlingen met dyslexie

Veel middelbareschoolleerlingen met dyslexie krijgen audio-ondersteuning, waarbij de tekst wordt voorgelezen. Hoewel dit hun leesproblemen kan compenseren, leren ze daardoor niet altijd even goed om leesstrategieën toe te passen. Audio-ondersteuning stuurt lezers meer lineair – van begin tot eind – door teksten, waardoor het gebruik van leesstrategieën wordt belemmerd. Deze lezers worden daardoor niet getraind in het scannen van koppen en het zoeken naar trefwoorden (Knoop-van Campen et al., 2021).

Toegankelijkheid verankerd in de wet

Het VN-Verdrag inzake rechten van personen met een handicap verplicht landen sinds 2016 ertoe om mensen met een handicap volwaardig te laten deelnemen aan de samenleving. Toegang tot informatie is hier een onderdeel van. Het gedachtegoed van dit VN-Verdrag is verankerd in de Nederlandse Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte. Sinds 1 januari 2017 staat in de wet ook een algemene norm voor toegankelijkheid. Deze norm stelt onder meer dat scholen, werkgevers en bedrijven hun aanbod toegankelijk moeten maken wanneer dit niet 'onevenredig belastend' is. Op die manier hoeven mensen met een beperking steeds minder apart om aanpassingen te vragen. Met het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap als basis is in 2018 het actieprogramma Onbeperkt Meedoen! geïnitieerd. Doel van dit programma is dat mensen met een beperking meer en naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving. Vanuit de actielijn Participatie en Toegankelijkheid wordt op landelijk niveau ingezet op toegankelijke boeken, kranten, tijdschriften en televisieprogramma's en toegankelijkheid van bibliotheken. Hierbij gaat het zowel om fysieke als sociale toegankelijkheid en zowel om de collectie als om het gebouw en de bredere dienstverlening van de bibliotheken.

Onbeperkt Meedoen!

In 2018 is het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) het programma Onbeperkt Meedoen! gestart, om mensen met een beperking dezelfde kansen in de samenleving te geven als ieder ander. Dit programma is een praktische uitwerking van het VN-Verdrag inzake rechten van personen met een handicap.

Met Onbeperkt Meedoen! wordt gewerkt aan zeven thema's:

- Bouwen en Wonen: iedereen moet een gebouw kunnen betreden;
- Werk: mensen met een beperking moeten dezelfde baankansen hebben als ieder ander;
- Onderwijs: alle kinderen en jongeren moeten toegang hebben tot onderwijs en een aanbod krijgen dat bij hen past;
- Vervoer: iedereen moet met het openbaar vervoer kunnen reizen;
- Participatie en Toegankelijkheid: sport, cultuur, bibliotheken en media moeten voor iedereen toegankelijk zijn;
- Zorg en Ondersteuning: minder gereguleerd bij het krijgen van zorg en ondersteuning;
- Rijk als organisatie: de overheid wil het goede voorbeeld geven, door goed toegankelijk te zijn voor mensen met een beperking.

Uitzondering op auteursrecht

Om te waarborgen dat mensen met een leesbeperking toegang kunnen krijgen tot boeken, kranten en tijdschriften zijn er wettelijke kaders vastgesteld. Zo bevat de Auteurswet een uitzondering op het auteursrecht ten gunste van mensen met een beperking. Deze uitzondering maakt het mogelijk boeken in aangepaste

leesvormen uit te brengen en uit te lenen zonder dat dit wordt gezien als inbreuk op het auteursrecht. Met de Wet ter implementatie leesgehandicaptenrichtlijn en ter uitvoering leesgehandicaptenverordening is deze beperking in de Auteurswet in 2018 uitgebreid en aangepast, anticiperend op de inwerkingtreding van het Verdrag van Marrakesh in de Europese Unie. Met dit verdrag is sinds begin 2019 de grensoverschrijdende uitwisseling van werken in toegankelijke vorm mogelijk en kunnen, onder bepaalde voorwaarden, titels uit buitenlandse collecties aangevraagd worden.

Programma Aangepast Lezen

Met de invoering van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen in 2015 is het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap toegevoegd aan het takenpakket van de KB. Vanuit het programma Aangepast Lezen worden boeken, kranten en tijdschriften in aangepaste leesvorm toegankelijk gemaakt. Om de dienstverlening zo efficiënt mogelijk te laten verlopen, werken Bibliotheekservice Passend Lezen, Dedicon en de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB) hierin samen, onder regie van de KB. Bibliotheekservice Passend Lezen verzorgt het klantencontact, de selectie van titels voor de collectie en de toegankelijkheid van de collectie via haar website en catalogi. Dedicon en CBB dragen zorg voor de vervaardiging en distributie van het aangepaste materiaal: gesproken boeken, kranten en tijdschriften, braille, grote lettertijdschriften, digitale data, reliëf en maatwerk. Gezamenlijk worden onderzoeken en (innovatieve) projecten uitgevoerd. Ook wordt er nauw samengewerkt met de openbare bibliotheken, een vertegenwoordiging van gebruikers (Lezersraad, testgroep en leespanel) en belangen- en expertiseorganisaties, zoals Vereniging Onbeperkt Lezen, de Oogvereniging, Bartiméus en Koninklijke Visio. Daarnaast zijn afspraken gemaakt met de Mediafederatie over de praktische uitvoering van de dienstverlening. Deze afspraken zijn vastgelegd in de Regeling toegankelijke lectuur voor mensen met een leesbeperking.

Wat doet Aangepast lezen precies?

De bibliotheekvoorziening Aangepast Lezen stelt iedereen met een leesbeperking in staat om te lezen en biedt op laagdrempelige en gebruiksvriendelijke wijze toegang tot literatuur en informatie. Hiertoe wordt de bibliotheekvoorziening voor mensen met een leesbeperking, waarin boeken, kranten en tijdschriften in een aangepaste leesvorm (audiolezen, braillelezen, letterlezen, combilezen) worden aangeboden, onderhouden en verbeterd in nauwe samenspraak met de klant.

Daarnaast wordt binnen Aangepast Lezen samengewerkt met andere organisaties in en buiten het bibliotheekwezen om de participatie en zelfredzaamheid van mensen met een leesbeperking te vergroten. Op deze wijze draagt Aangepast Lezen eraan bij dat mensen met een leesbeperking in maatschappelijk en cultureel opzicht volwaardig kunnen participeren (KB, 2019a).

Register Omgezette Werken Algemene Lectuur

In het online, openbare [Register Omgezette Werken Algemene Lectuur](#) publiceert Dedicon de werken die sinds 1 januari 2019 zijn omgezet naar een toegankelijke versie voor mensen met een leeshandicap. De werken zijn vindbaar op titel, auteur, uitgever en ISBN. Het register bevat uitsluitend werken van Algemene Lectuur (fictie en non-fictie).

Met dit Register van Omgezette Werken Algemene Lectuur draagt Dedicon zorg voor de openbaar toegankelijke registratie van werken die zijn omgezet voor de bibliotheekvoorziening voor mensen met een leesbeperking, conform Artikel 3 uit de Regeling Toegankelijke Lectuur voor mensen met een leesbeperking. De publicatie van het openbaar toegankelijk register vervangt hiermee de meldingsplicht van een voorgenomen omzetting uit eerdere regelingen.

Circa 54 duizend gebruikers Bibliotheekservice Passend Lezen

De collectie van de Bibliotheekservice Passend Lezen is exclusief beschikbaar voor mensen met een leesbeperking. In 2022 telde de Bibliotheekservice Passend Lezen ruim 54 duizend gebruikers (bijna 53 duizend personen en bijna 1,5 duizend instellingen). Het merendeel van deze gebruikers maakt gebruik van Passend Lezen vanwege dyslexie (51%) of een visuele beperking (30%). Van de leden is 53% jonger dan 18 jaar. Jeugdleden maken met name gebruik van Passend Lezen vanwege dyslexie, volwassenen vanwege een visuele beperking. Naast de 54 duizend gebruikers van de Bibliotheekservice Passend Lezen zijn met de [Dienst Passend Lezen](#) in de bibliotheek in 2022 ruim 2,5 duizend bibliotheekleden bediend (Bibliotheekservice Passend Lezen, 2023). Via deze dienst wordt een deel van de audiocollectie van Bibliotheekservice Passend Lezen aangeboden aan bibliotheekleden.

Leden Bibliotheekservice Passend Lezen	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Personen*	40.437	37.607	37.208	42.130	45.118	51.618	52.640	52.863
Instellingen*	951	678	852	1.097	1.252	1.391	1.422	1.483
Dienst Passend Lezen in de bibliotheek	-	-	-	2.222	3.029	1.899**	2.330	2.573

Bron: Bibliotheekservice Passend Lezen, 2023.

* In 2016 en 2017 is het aantal leden gedaald door de invoering van contributie.

** In 2020 is het aantal gebruikers van de Dienst Passend Lezen in de bibliotheek gedaald vanwege ontdebelling. Sinds 2020 worden klanten één keer geteld.

Ruim 1,8 miljoen uitleningen Passend Lezen

De totale collectie van Passend Lezen bestond in 2022 uit circa 98 duizend gesproken boeken, 190 gesproken kranten en tijdschriften en circa 21 duizend brailleboeken. Naast boeken, kranten en tijdschriften omvat de collectie van Passend Lezen ook hoorspelen, hoorcolleges en - op aanvraag - reliëfwerk (zoals landkaarten en plattegronden) en maatwerk (bijvoorbeeld bijsluiters, contracten, vergaderstukken of gebruiksaanwijzingen). In totaal werden in 2021 via Passend Lezen circa 1,9 miljoen materialen uitgeleend. Het merendeel van deze

uitleningen betrof boeken (66%), die veel in gesproken vorm werden uitgeleend: via streaming of Daisy-cd (Bibliotheekservice Passend Lezen, 2023). Buiten de Bibliotheekservice Passend Lezen om wordt ook ander leesmateriaal voor mensen met een visuele beperking aangeboden, zoals studie- en vaktitels, folders, informatiemateriaal en overheidspublicaties (De Leesbutler), de kandidatenlijst voor de verkiezingen en belastingformulieren.

Collectie Bibliotheekservice Passend Lezen	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Boeken	87.212	90.415	83.985	86.426	101.214	115.800	119.667	121.549
Daisy	72.954	74.893	67.644	68.872	81.813	94.310	96.709	97.862
Braille	14.258	15.317	16.016	16.964	18.151	19.439	20.668	20.995
Jumboletter	-	-	256	480	717	910	1.008	1.145
Karaokelezen	-	-	69	110	228	302	355	416
Voeljeboekje	-	-	-	-	305	321	346	391
Overig *	-	205	-	-	-	518	783	740
Kranten en tijdschriften**	-	365	353	342	300	286	295	397
Daisy	-	281	272	261	145	123	129	190
Braille	-	84	81	81	46	42	43	61
Reliëfwerk	-	-	-	-	-	-	1.068	1.168
Totale collectie boeken, kranten en tijdschriften	87.212	90.780	84.338	86.768	101.514	116.086	121.030	123.114

Bron: Bibliotheekservice Passend Lezen, 2023.

* In 2016 zijn de volgende uitleningen in deze categorie opgeteld: Karaokeboeken, Jumboletter, Voeljeboekje, hoorspelen en hoorcolleges. Vanaf 2017 zijn Karaokeboeken, Jumboletter, Voeljeboekje in aparte categorieën uitgesplitst. Hoorcolleges en hoorspelen zijn vanaf 2017 in audiolezen: streaming en Daisy-cd meegeteld.

** In 2016 zijn de volgende uitleningen in deze categorie opgeteld: audio-cd en grootletter. Vanaf 2017 zijn de grootletteruitleningen in een aparte categorie uitgesplitst. Uitleningen op audio-cd zijn vanaf 2017 in Audiolezen: Daisy-cd meegeteld.

Uitleningen	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bibliotheekservice Passend Lezen								
Boeken	1.177.919	1.228.918	1.170.664	1.184.926	1.191.705	1.300.430	1.251.704	1.218.159
Audiolezen: streaming	327.856	380.790	429.654	504.022	569.892	673.738	682.918	695.089
Audiolezen: Daisy-cd	844.126	840.125	731.855	667.707	604.924	606.863	549.513	506.055
Braille	5.937	6.026	5.485	5.453	5.656	5.651	4.993	4.702
Jumboletter	-	-	2.659	5.896	8.386	10.145	10.679	8.717
Karaokelezen	-	-	983	1.789	1.782	3.711	3.031	3.085

Uitleningen								
Bibliotheekservice	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Passend Lezen								
Voeljeboekje	-	-	28	59	65	51	70	67
Overig*	-	1.977	-	-	-	271	500	444
Kranten en tijdschriften	318.853	382.053	472.498	558.099	592.425	625.037	647.141	621.550
Audiolezen: streaming	72.254	127.575	201.105	266.623	306.151	348.384	382.820	382.444
Audiolezen: Daisy-cd	225.150	222.043	250.157	270.017	264.601	255.066	241.359	217.106
Braille	21.449	21.007	17.071	16.385	15.964	15.327	15.201	14.159
Groot Letter	-	-	4.165	5.074	5.709	6.260	7.761	7.841
Overig**	-	11.428	-	-	-	-	-	-
Reliëf en maatwerk (op aanvraag)***	1.011	1.280	1.383	1.780	1.681	1.240	1.226	1.648
Totaal aantal uitleningen****	1.497.783	1.612.251	1.644.545	1.744.805	1.785.811	1.926.707	1.900.071	1.841.357

Bron: Bibliotheekservice Passend Lezen, 2023.

* In 2016 zijn de volgende uitleningen in deze categorie opgeteld: Karaokeboeken, Jumboletter, Voeljeboekje, hoorspelen en hoorcolleges. Vanaf 2017 zijn Karaokeboeken, Jumboletter, Voeljeboekje in aparte categorieën uitgesplitst. Hoorcolleges en hoorspelen zijn vanaf 2017 in audiolezen: streaming en Daisy-cd meegeteld.

** In 2016 zijn de volgende uitleningen in deze categorie opgeteld: audio-cd en grootletter. Vanaf 2017 zijn de grootletteruitleningen in een aparte categorie uitgesplitst. Uitleningen op audio-cd zijn vanaf 2017 in Audiolezen: Daisy-cd meegeteld.

*** Inclusief reliëf en maatwerk.

Dienstverlening van lokale bibliotheken

De lokale openbare bibliotheken zet vooral in op informatie over en kennismaking met de dienstverlening van Aangepast Lezen. In 2022 bood acht op de tien bibliotheekorganisaties informatie over Aangepast Lezen aan bij een informatiepunt over lezen met een leesbeperking (Van de Burgt & Klaren, 2023). Via de [Dienst Passend Lezen](#) wordt een deel van de audiocollectie van Bibliotheekservice Passend Lezen aangeboden. In 2022 maakten ruim 2,5 duizend bibliotheekleden gebruik van deze dienst en leenden zij bijna 20 duizend materialen (Bibliotheekservice Passend Lezen, 2023). Daarnaast wordt binnen de [Jeugdbibliotheek](#) aangegeven welke [Lezen voor de lijst](#)-titels in aangepaste vorm beschikbaar zijn. Met het verbeteren van de toegankelijkheid van de landelijke digitale openbare bibliotheek (e-books, luisterboeken) komt naar verwachting langzaam steeds meer van deze collectie beschikbaar voor mensen met een leesbeperking.

Aansluiting bij nationale leesbevorderingsprogramma's

In de beleidsperiode 2017-2018 is Aangepast Lezen aangesloten bij nationale programma's voor leesbevordering, zoals de [Bibliotheek op school](#) en [BoekStart](#). Zo liet de pilot Aangepast Lezen en Makkelijk

Lezen Plein in de Bibliotheek *op school* van de KB zien dat zwakke lezers weer plezier in lezen krijgen als de juiste materialen en manieren worden gebruikt, zoals Daisy-cd's, Superboek, karaokelezen met Yoleo van Dedicon en de boekentips van het Makkelijk Lezen Plein (Geevers et al., 2014). In samenwerking met BoekStart en Koninklijke Visio is in 2019 het TastTasje geïntroduceerd. Het TastTasje is bedoeld om ouders van kinderen met een visuele beperking te informeren en te stimuleren om hun kind van jongs af aan kennis te laten maken met voelboekjes en andere aangepaste leesvormen, zoals audio en braille. De volgende stap vanuit Aangepast Lezen in de aansluiting bij de openbare bibliotheken is het realiseren van een aanbod basisvaardigheden – met de nadruk op digivaardigheden – voor mensen met een leesbeperking (KB, 2019). In 2020 is het project Een bibliotheek op school voor cluster 1 van start gegaan, met als doel scholen voor leerlingen met een visuele beperking te ondersteunen bij de realisatie van een toegankelijke schoolbibliotheek (KB, 2022a). In het beleidskader 2023-2026 vormen digitale toegankelijkheid, een bredere dienstverlening en de wensen van de klant belangrijke speerpunten (KB, 2022b).

Leesplezier voor kinderen met leesproblemen

Bibliotheken zetten zich voortdurend in om ook kinderen met een leesprobleem plezier te laten ervaren tijdens het lezen. Zonder leesplezier ontbreekt immers de motivatie die essentieel is voor de leesontwikkeling. Hiertoe is binnen de Bibliotheek *op school* de verdiepingsmodule *Leesplezier voor kinderen met leesproblemen* ontwikkeld. Evaluaties van deze module laten zien dat het loont te investeren in deskundigheidsbevordering van leesconsulenten: zij kunnen niet alleen basisschoolleerlingen ondersteunen die qua leesontwikkeling achterblijven, maar ook hun leerkrachten. Hierdoor wordt de bibliotheekdeur verder opengezet voor het kind, de leerkracht en de ouders. Leerkrachten geven aan dat zij kinderen dankzij de module meer leesplezier kunnen laten beleven gedurende hun leesontwikkeling. De volgende drie componenten van de module helpen daarbij:

- **Methodiek.** De methodiek van de verdiepingsmodule *Leesplezier voor kinderen met leesproblemen* wordt als een waardevolle en noodzakelijke toevoeging gezien op het onderwijsaanbod. Daarom wordt de methodiek op alle scholen opgenomen in het lees- en activiteitenplan;
- **Collectie.** Leerkrachten zijn verrast door het aanbod voor kinderen met een leesprobleem. Daardoor wordt er op veel scholen gewerkt aan een passende collectie, met *MakkelijkLezenPlein*-boeken, theaterlezen, luister- en meeleesboeken. Ook de digitale mogelijkheden van onder andere *Superboek* en *Yoleo* worden genoemd;
- **Samenwerking.** De samenwerking tussen leesconsulenten en het schoolteam is sterk verbeterd, evenals de deskundigheid van collega's in de eigen bibliotheekorganisatie. Het verspreiden van de expertise van de leesconsulent heeft ertoe geleid dat deze meer en bewuster samenwerkt met leerkrachten en interne begeleiders en meer zichtbaar is bij de directie. Dit zorgt voor een betere afstemming op de behoefte van het kind en draagt bij aan adequate borging (Van der Aa, 2019; KB, 2021).

Digitale Inclusie met een leesbeperking

In 2020 is de KB het project *Digitale Inclusie met een leesbeperking* gestart. Samen met Bartiméus, Visio, de Oogvereniging, Vereniging Onbeperkt Lezen, Passend Lezen en SeniorWeb ontwikkelt zij een pilot met workshops. Ouderen van wie het zicht langzaam vermindert, krijgen hulp bij de ontwikkeling van hun

digitale vaardigheden, waaronder digitale basisvaardigheden, e-books lezen, beeldbellen en digitale kranten en tijdschriften lezen. De pilotfase startte in het voorjaar van 2021 in vijf bibliotheken: Almere, Hardenberg, Midden-Brabant, OBA en Heiloo.

Wat is BoekStart?

BoekStart is een leesbevorderingsprogramma van de bibliotheek voor kinderen van 0 tot 4 jaar. Het doel is om ouders aan te moedigen om hun kinderen zo vroeg mogelijk boeken en de bibliotheek te laten ontdekken. De bibliotheek heeft een coördinerende rol binnen BoekStart en maakt afspraken met de gemeente, de jeugdgezondheidszorg en kinderopvang over de uitvoering ervan. De bibliotheek verzorgt de presentatiehoek in het consultatiebureau, reikt de BoekStartpakketten uit aan de ouders, richt een speciale hoek in voor baby's en verzorgt ouderactiviteiten. BoekStart maakt deel uit van een doorgaande lijn binnen het OCW programma Tel mee met Taal. BoekStart vormt het begin van deze beleidslijn, gevolgd door de Bibliotheek *op school* basisonderwijs en voortgezet onderwijs. De aanpak is ontwikkeld door Stichting Lezen en de KB, als onderdeel van het programma Kunst van Lezen.

Wat is de Bibliotheek op school?

Het doel van de Bibliotheek op school is om op basis van een aantal vastgestelde bouwstenen samen met scholen de leesmotivatie, taal- en informatievaardigheden van leerlingen te verbeteren. Bibliotheken, scholen en gemeenten werken op strategisch niveau structureel samen aan de taalontwikkeling, leesbevordering en mediawijsheid van kinderen en jongeren. De Bibliotheek *op school* maakt deel uit van een doorgaande lijn binnen het OCW programma Tel mee met Taal. BoekStart vormt het begin van deze beleidslijn, gevolgd door de Bibliotheek *op school* basisonderwijs en voortgezet onderwijs. De aanpak is ontwikkeld door Stichting Lezen en de KB, als onderdeel van het programma Kunst van Lezen.

Bronnen

- Aa, W. van der (2019). *Eindevaluatieverslag Stimuleringsregeling 'Verbreden en borgen methodiek Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem'*. Den Haag: KB.
- Bibliotheekservice Passend Lezen (2023). *Jaarverslag 2022*.
- Blomert, L. (2005). *Dyslexie in Nederland. Theorie, praktijk en beleid*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds.
- Burgt, A. van de & Klaren, M. (2023). *Bibliotheekstatistiek 2022*. Den Haag: KB.
- Creaser, C., Spacey, R. & Hicks, D. (2012). *Assessing the Impact of Reading for Blind and Partially Sighted Adults*. Londen: the Reading Agency and LISU, Loughborough University, in opdracht van the Royal National Institute of Blind People (RNIB).
- Flynn, K. & Lord, C. (2015). *Living with Sight Loss*. Londen: Royal National Institute of Blind People (RNIB) & NatCen Social Research.
- Geevers, M., Aa, W. van der & Faber, J. (2014). *Aangepast lezen en MLP in de Bibliotheek op school. Een pilot van het SIOB, uitgevoerd door Bibliotheek Den Bosch en Probiblio*.
- Inspectie van het Onderwijs (2019a). *De Staat van het Onderwijs 2019*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2019b). *Dyslexieverklaringen: verschillen tussen scholen nader bekeken*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Kappen, H., Verkaik, R., Langelaan, M. & Boeije, H. (2018). *Zien en gezien worden. Aard en omvang van*

ervaren belemmeringen, behoeften en gewenste oplossingen voor participatie van mensen met een visuele beperking. Utrecht: Nivel, in opdracht van de Vereniging Bartiméus Sonneheerdt.

- KB (2019). Beleidskader Aangepast Lezen 2019-2022. Den Haag: KB.
- KB (2021). Positief effect stimuleringsregeling verbreden en borgen methodiek leesplezier voor kinderen met een leesprobleem. Geraadpleegd op 17-3-2021.
- KB (2022a). Een schoolbibliotheek voor cluster 1-scholen. De praktische uitwerking. Den Haag: KB.
- KB (2022b). Beleidskader Aangepast Lezen 2023-2026. Den Haag: KB.
- Knoop-van Campen, C.A.N, Doest, D. ter & Segers, E. (2021). Invloed van audio-ondersteuning op leesstrategieën bij leerlingen met dyslexie. De nieuwe lezer. Lezen in het digitale tijdperk. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Oogfonds & Specsavers (2018). Nationale Rapportage Oogzorg 2018. Zicht op ogen.
- Slade, J. & Rose Edwards (2015). My Voice 2015. The Views and Experiences of Blind and Partially Sighted People in the UK. Londen: Royal National Institute of Blind People (RNIB).